

«Надточій проти України» ("Nadtochiy v. Ukraine")

У рішенні, ухваленому 15 травня 2008 року у справі *«Надточій проти України»*, Європейський суд з прав людини (далі – Суд) постановив, що:

- було порушено ч. 1 ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) (право на справедливий судовий розгляд);
- немає потреби окремо розглядати скарги заявника про порушення ст. 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту) та ст. 1 Першого протоколу до Конвенції (захист права власності).

Суд вирішив, що визнання порушення Конвенції є достатньою компенсацією моральної шкоди, завданої заявнику.

Обставини справи

Заявник Анатолій Миколайович Надточій, 1977 р. н., є громадянином України і проживає у м. Чернігові.

21 лютого 2000 року заявник ввіз на митну територію України автомобіль марки «Audi», який був зареєстрований у Литві. Перетинаючи кордон України, п. Надточій зобов'язався вивезти цей автомобіль з її митної території до 21 лютого 2001 року.

25 вересня 2000 року заявника було заарештовано за підозрою у вбивстві.

15 грудня 2000 року його засудили за вбивство та визначили покарання у виді позбавлення волі строком на 8 років.

5 червня 2002 року Чернігівською митницею за відсутності п. Надточія було складено протокол про порушення ним митних правил, оскільки він не вивіз автомобіль з митної території України. У протоколі було зазначено місце ув'язнення заявника.

17 липня 2002 року справа п. Надточія була надіслана Новозаводському районному суду м. Чернігова.

12 серпня 2002 року цей суд, розглянувши справу за відсутності заявника, визнав його винним у порушенні ст. 112 Митного кодексу України (втрата предметів, що знаходяться під митним контролем). Суд постановив конфіскувати транспортний засіб, проте, оскільки місцезнаходження автомобіля було невідоме, суд замінив конфіскацію стягненням грошового еквіваленту вартості цього автомобіля у розмірі 9 833 грн. У своєму рішенні суд також згадав про місце ув'язнення заявника та зазначив, що, хоча повідомлення про місце й час судового засідання були завчасно надіслані п. Надточію, він не виявив бажання бути присутнім на цьому засіданні. Однак заступник голови Державного департаменту України з питань виконання покарань у своєму листі у відповідь на запит представника Уряду зазначив, що серед документів справи п. Надточія у в'язниці не було жодних повідомлень про місце і час вищезгаданого судового засідання.

Заявника поінформували про рішення суду, прийняте стосовно його автомобіля, лише 23 серпня 2002 року, тобто тоді, коли адміністрація в'язниці отримала копію згаданого рішення.

29 грудня 2006 року п. Надточія було умовно звільнено на поруки.

Зміст рішення Суду

Заявник скаржився на порушення його права на справедливий судовий розгляд та, зокрема, на рівність засобів захисту. Він також скаржився на те, що органи влади незаконно перекваліфікували його діяння на інший злочин. При цьому він посилався на ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд нагадав, що принцип рівності засобів захисту, який є одним із елементів концепції справедливого суду, вимагає, щоб кожній стороні у справі була надана така можливість представлення своєї справи, яка не ставитиме її в істотну незручність порівняно з протилежною стороною.

Суд зазначив, що п. Надточій під час оскаржуваного судового засідання не був присутнім на ньому, оскільки відбував покарання у вигляді позбавлення волі. При цьому національні органи влади знали про особливість ситуації заявника та про місце його перебування в ув'язненні. Незважаючи на те, що місцевий суд у своєму рішенні зазначив, що п. Надточія було повідомлено про час та місце судового засідання, проте жодних документів, які би підтверджували, що таке повідомлення справді мало місце, не було представлено. Натомість, як свідчать матеріали справи, зокрема лист адміністрації в'язниці Урядовому уповноваженому у справах Європейського суду з прав людини, немає жодних доказів того, що заявник отримував будь-яке повідомлення чи інформацію про відповідний процес у зазначений час. Більше того, Уряд, попри запит Суду, не спромігся надати інформацію про те, чи присутність п. Надточія на судових засіданнях була можливою, зокрема за його власним проханням, зважаючи на те, що він відбував покарання за тяжкий злочин.

Суд також взяв до уваги аргументи заявника стосовно того, що він не може бути відповідальним за порушення митних правил, оскільки, будучи в ув'язненні, не міг виконати свого зобов'язання про вивезення автомобіля з митної території України. Однак уповноважені органи національної влади не звернули уваги на цю проблему, а лише перекваліфікували вчинене правопорушення на втрату предметів, що перебувають під митним контролем. Приймаючи таке рішення, національний суд навіть не спробував встановити місцезнаходження автомобіля, що за цих обставин було би цілком доцільним.

Суд вважає, що в оскаржуваному судовому розгляді п. Надточію не було забезпечено належних процедурних гарантій, а також що ці недоліки, за обставин розглядуваної справи, були достатньо серйозними, аби поставити під сумнів справедливість процесу. Отож, мало місце порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Сторони не оспорювали того, що рішення національного суду про конфіскацію автомобіля заявника та подальша заміна конфіскації на стягнення грошового еквіваленту вартості автомобіля становили втручання у право п. Надточія на мирне володіння своїм майном, гарантованого ст. 1 Першого протоколу до Конвенції. Суд зауважив, що у розглядуваній справі предметом аналізу є другий абзац ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

На думку Суду, зазначене втручання має узгоджуватись із національним законодавством країни-відповідача та досягати «справедливого балансу» між загальними інтересами суспільства та вимогою захисту основоположних прав індивідів.

Заявник оскаржував можливість застосування положень Митного кодексу, які передбачали конфіскацію автомобіля, та зазначав, зокрема, що відповідно до ст. 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення адміністративне стягнення у вигляді конфіскації автомобіля не могло бути накладене на нього пізніше двох місяців від дня вчинення правопорушення. Проте Суд, зважаючи на свою практику прийняття рішень за ст. 7 Конвенції, не поділяє таких поглядів п. Надточія.

Суд дійшов висновку, що аргументи заявника про невинуватене втручання у його право мирного володіння автомобілем насправді базуються на тій самій відсутності процедурного захисту, що стало причиною порушення ст. 6 Конвенції. Відтак Суд вважає, що немає потреби окремо розглядати порушення ч. 1 ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.

Посилаючись на ст. 13 Конвенції, п. Надточій зазначав, що оскаржуваний судовий процес не забезпечував йому ефективного засобу правового захисту. Суд, зваживши на прийняте ним рішення про

порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції, дійшов висновку про те, що немає потреби окремо аналізувати зазначену скаргу.